

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE OKRAJEV ČRNOVELJ, NOVO MESTO IN TREBNJE

LET 1. — STEV. 35

NOVO MESTO, 21. oktobra 1950

Izhaja tedensko

Tkalstvo Bele Krajine

Bela Krajina ima staro tradicijo v domačem tkalstvu, ki je izviralo iz potrebe, ker je bila ta deželica vedno zanemarjena in je trpela na posledicah prejšnjih vojn in slabih gospodarskih razmer. In tako se je ohranilo domače tkalstvo do zadnjih let, ko je postalo zopet za časa Narodnoosvobodilnih borb nujna potreba in se je obdržalo še do današnjih dni.

Ljudska oblast je našla v teh krajih dobro podlago za razvoj domačih obrti, ki prehajajo deloma že danes v umetno obrt in se bodo s sistematskim delom razširili in izpolnili že v teku prihodnjih let. To akcijo je začel Državni prodajni zavod »DOM« v Ljubljani in vodi to delo že tretje leto. Uspehi so tako vidni in tako razveseljivi, da vidi tudi ljudstvo koristi akcije in se vključuje v to delo vedno bolj in bolj. Na razstavi vidimo že dvajset različnih vrst belokranjskih tkiv, ki so uporabne za najrazličnejše predmete, ki so važni tudi za izvoz, predvsem pa za domačo uporabo. Prikazani so posamezni vzoreci oblik, srajc, torbic, knjižnih ovojev in tudi vezenin, ki so kombinirane z usnjem, kar je prvenstveno izvozni material. Bodočo zimo bo več strokovnih tečajev, na katerih se bodo usposabljal nadarjene tkalke za ornamentalno tehniko, ki je v inozemstvu posebno priljubljena. Če bodo lokalni faktorji podpirali od svoje strani to akcijo, bodo lahko tudi participirali na izvoznih dinarijih, kar je velikega pomena za Belo Krajino, ki se danes obnavlja in raste v njej novo življenje, ki bo pokazalo, da je bilo vredno velikih žrtev, ki jih je Bela Krajina žrtvovala za časa Narodnoosvobodilnih borb.

Za naprej bi bilo potrebno, da se posveti posebna pažnja tehničnim rastlinam predvsem lanu in konoplji, da se doseže na isti površini večji pridelek, kar že praktično prvi potiski, ki se izdelajo, tudi kažejo. Velika potreba je pa, da se zboljša zelo zaostalo in primitivo belokranjsko ovčarstvo, ki bo dajalo material za razne tkanine in pletiva in se bo tako življenjski standard našega delovnega ljudstva dvignil. Osnovati bi bilo ovčarsko farmo, ki bi skrbela za razplod dobrih plemeninskih živali in tako lahko že v par letih zboljšamo ovčarstvo, ki bo dajalo tako dovolj materiala za oddajo kakor tudi za osebno uporabo. Poizkusilo naj bi se tudi s križanjem izbranih domačih živali s plemenitimi, da se doseže, katera pasma bi v Beli Krajini najbolje uspevala. Če se ovčarstvo zboljša, bo naravna posledica, da se v Beli Krajini postavi majhna predilnica, ki bo predla volno za domače pletilje in tako bo neprimerno bolje izkorisčen čas za delo samo, kakor pa, da se danes cele zimske noči mučijo Belokranjice z ročnim predenjem. Takšne zadeve so danes lahko dosegliive in rast industrije v Beli Kra-

Žunič Janez:

BELA KRAJINA NEKDAJ IN DANES

Bela Krajina, ta dobra deželica s svojimi naravnimi lepotami in zelo milim podnebjem, je v svoji preteklosti vedno veljala za gospodarsko pasivno deželo. Politični mogotci raznih strank so na račun poštenosti in revščine belokranjskega ljudstva kovali svoj politični kapital, včasih pa so vrgli Belokranjcem kako drobtinico, kakor miloščino iz bogatinove mize. Bil je že velik dogodek, če je cestni odbor dobil

njive prešle v nanasitna žrela takratnih bank ali pa v malhe sicer dokaj redkih vaških oderuhov. To so bili predvsem nekateri klerikalni župani, vaški gostilničarji in trgovci, ki so osušili našega kmeta za vsak težko pristradani belič. Od teh se je belokranjsko ljudstvo izposojevalo denar za visoke obresti in postajalo iz dneva v dan vse bolj in bolj odvisno od njih.

Jasno je, da je tako gospodarsko

Crnomeljski frontovci so z velikim veseljem poprijeli za delo, ko so sklenili, da bodo zgradili most. Danes je ta most ponos Crnomeljcov in okolice ter važen gospodarski objekt.

par tisočakov za popravilo te ali one poti, ki pa so po navadi ostali v žepih gramoznih špekulantov, kateri so jemali v zakup gramoz za razna popravila poti. Razni politični mešetarji so vedno pitali Belokranjce le z oblijubami. Zlasti ob volitvah so hodili merit vodovode, ceste, obljubljali elektriko, tovarne itd., nikoli pa niso ničesar napravili.

Ljudje so zaradi revščine zapuščali svoje domove in si iskali zasluga drugje po svetu odkoder so se vračali potem, ko so pustili svoje moči v tujini. S seboj so prinesli par dolarjev ali frankov, ki so skopneli v nekaj mesecih in revščina se je nadaljevala. Saj nam je znan pregovor: »Dolarji so samo za eno leto, kakor krompir.«

Ni torej čudno, da se je spričo takih, razmer v Beli Krajini po prvi svetovni vojni politična situacija zelo zaostrila. Ljudje so bili s politiko stare Jugoslavije skrajno nezadovoljni. Brema so se povečala. Posestva so se zadolževala. Vse pogosteje je na kmetijah pel boben. Kmečka posestva so ali v celoti ali pa samo posamezne najboljše

jini dokazuje, da lahko stroj zelo razbremeni človeka in mu koristi, če je v rokah skupnosti, kakor pa svoj čas, ko so izrabili kapitalisti tako stroje kakor tudi delavca v svoje sebične namene.

stanje povzročalo politično vrenje med ljudmi. Volitve, ki so bile le pesek v oči, so bile vsakokrat burnejše. Ljudstvo so ob takih prilikah pa tudi sicer, krotili mnogoštevilni žandarji. V Dragatušu so ob znanih krvavih volitvah »Jevtiča« pokale puške. Padle so žrteve za pravice delovnih ljudi, ki so na revolucionarni način iskale izhoda iz tako težke gospodarske politike in žandarskega režima.

V takem gospodarskem položaju in političnem razpoloženju je ljudstvo Belo Krajine pričakalo zlom stare Jugoslavije. Raznih Kocetov in njemu podobnih, ki so se s politično prevaro spravili na poslanske stolčke, ni bilo na spregled. Izdali so Belo Krajino. Ljudstvo je ostalo samo. Vzelo je usodo v svoje roke, se pod vodstvom Komunistične Partije združilo v OF, se borilo zoper okupatorja in domače izdajalce in za ceno visokih žrtev zmagalo. Kateri partizan ne pozna borbe belokranjskega ljudstva, hrabrih belokranjskih fantov in mož, mladincev in mladink in žena, ki so dali od sebe vse, mnogi tudi življenje. Žrtvovali so svoje premoženje in sicer zato, da se staro nikdar več ne povrne. Da si na razvalinah starega, krvnega protljudskega reda zgradijo novi, pravični, ljudsko demokratično, politično in gospodarsko življenje.

GRADILI SO NA NOVO

Po zmagoviti Narodnoosvobodilni borbi je Bela Krajina nadaljevala svojo revolucionarno pot. Začela je graditi svoje gospodarstvo. Prva zmaga belokranjskega ljudstva po osvoboditvi je bila obnova belokranjske železnice. Izvedla se je agrarna reforma, nacionalizirala so se večja podjetja, organizirale so se namesto špekulantskih trgovin splošne zadruge. Življenje je začelo iti v smeri izgradnje gospodarstva in obnove v vojni opustošenega podeželja, z deli obnovitvenih zadrug.

Leta 1946. so začeli graditi prvi v zgodovini Belo Krajine prvo tovarno »Belsad«, ki danes že ponosno, lepo urejena stoji v Črnomelju in služi svojemu namenu. Zgrajena je že druga belokranjska tovarna šolskih učil, ki je za Belo Krajino ogromnega pomena. Vse bolj in bolj se modernizira rudnik Kančarica, ki ima tudi po vojni zgrajeno in lepo urejeno rudniško kolonijo, v kateri naši rudarji po svojem trudopolnem delu najdejo ugoden počitek in razvedrilo. Zgrajen je most v Črnomelju, ki je ponos in okras mesta in okolice, obenem pa ogromna gospodarska pridobitev. Da bo ta bivša partizanska prestolnica Črnomelj dobila tudi lepše lice, je v največjem teklu delo na urejevanju vodovoda, kanalizacije in tlakovanja ceste.

O elektrifikaciji pred vojno sploh ne moremo govoriti. Saj smo imeli v celi Beli Krajini elektrificirane samo tri vasi. Danes je elektrificirano 80% vasi. Ne bo dolgo, ko bomo elektrificirali še ostale predele Belo Krajine.

V Gradcu se gradi opekarna, ki je že letos dala prvo proizvodnjo in se bo razvila v podjetje, ki bo krilo potrebe Belo Krajine. Dalje se izpoljuje strojno pletilstvo, žaga in mlin »Zora«, ki so zelo važna podjetja. Prva belokranjska železolivarna je sicer majhen obrat, vendar se je po vojni izpopolnil in je danes zelo važno podjetje za izdelavo predmetov široke potrošnje. Izdeluje tudi razna strojna dela, kar je zelo važno za Belo Krajino. Zelo se razvija tudi usnjarska proizvodnja in mizarstvo, ki si s svojimi izdelki uspešno utirajo pot v gospodarstvo.

NOVA POTA KMETIJSTVA

Belokranjsko kmečko gospodarstvo je znano po svoji razdrobljenosti. To nam potrjuje dejstvo, da je na 9.092 ha obdelovalne zemlje 4.895 kmečkih gospodarstev. V staro Jugoslavijo strojev sploh niso poznali, zato je bil pridelek zelo majhen, katerega so morali znositi na trg po zelo nizkih cenah, da so si nabavili najnujnejše potrebuščine, kakor vžigalice in sol. Ni bil osamljen primer,

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

da so zjutraj gospodinje v svoji revščini, ko so vstale in hotele napraviti na ognjišču ogenj, gledale iz katere hiše se že kadi, kamor so pohitele nažgat trsko, da so potem napravile doma ogenj.

Danes pa je tudi v tem pogledu naša vas na boljšem. Kmetijstvo je tudi v Beli Krajini našlo v novi Jugoslaviji svoje mesto. Zelo važno vlogo imajo pri preusmeritvi kmetijstva državna posestva: Vinomer, Mestni log, pitališče Krupa, Črmošnjice, Planina itd.

Vendar je v kmetijstvu še vse pre malo napravljenega. Pogoji v kmetijstvu so vsekakor veliki. Veliko bolj se bomo morali posvetiti kmetijstvu, poljedelstvu, živinoreji, sadjarstvu, vinogradništvu in gozdarstvu. Na račun belokranjskih strelnikov in raznih še danes nerodovitnih planjav je potrebno razširiti obdelovalne površine in na splošno dvigniti rodovitnost. Kemičen pregled kmetijskega znanstvenega zavoda je ugotovil, da je potrebno zlasti v nižinskih predelih apnenje kislih zemljišč in jesensko globoko oranje, ki omogoča zemlj obdržati vlago in tako zavarovati rastline pred sušnimi leti.

V živinoreji, tej najvažnejši kmetijski panogi, katero je vojna zelo občutno prizadejala, smo dosegli predvino število. Izboljšala se je tudi pasma. Vendar pa je potrebno za prehrano živine v zimskih mesecih zgraditi čim več silosov-provizorijev. Pašo bomo morali izrabiti do zadnje meje možnosti. To velja zlasti v letošnjem letu, ko je suša prizadejala krmske površine. Potrebno pa je povečati število ovac, saj imajo Adlešiči, Preloka, Vinica, Sinji vrh, Stari trg, Talčji vrh, Suhor in Semič zato zelo dobre pogoje.

Poleg živinoreje je sadjarstvo ena izmed glavnih panog kmetijstva. Z ozirom na bodoči razvoj sadjarstva je zgrajena v Črnomlju tovarna Belsad. Treba je priznati, da je v tem pogledu še pre malo napravljenega. Zato je naloga oblasti, kakor vsakega posameznika, da v tej smeri razvija delavnost. Zlasti primanjkuje dobrih sadik, s katerimi naj obnovijo opustošene sadovnjake. Zamenjati bo treba stare obstoječe nasade in jih razširiti. Potrebno bo čistiti sadno drevje, katero je znatno okuženo po amerikanskem kaparju San Jose.

Poleg sadjarstva je znano vinogradništvo, katero je v času NOB pretrpelo občutno škodo. Je pa delo po vojni občutno napredovalo pri obnovi vinogradov. Potrebno pa je, da OIO zagotovi zadostno število trsnih sadik za obnovo nasadov, ter usmerja cepljenje na ustrezne sorte.

ZADRUŽNIŠTVO JE POT BLAGOSTANJA

Kmečko delovno zadružništvo, ki naj omogoči kmetom naprednejše, lažje in donosnejše kmetijstvo, naj dvigne pridelke po količini in kakovosti. Zadružništvo se še ni razmahnilo, kakor bi bilo z ozirom na visoko politično zrelost in zavest belokranjskega ljudstva pričakovati. Tu bodo vsekakor morale že obstoječe kmečko delovne zadruge, zadružne ekonomije, politične organizacije in pa ljudska oblast pri organizaciji dela pomagati. V Beli Krajini bo treba osnovati večje kmetijske obrate, ki bodo sposobni zlasti v ravniških predelih uporabljati stroje, ki jih bo dala naša hitro rastoča industrija. Ti veliki obrati se bodo lahko posluževali kmetijske znanosti, katera je po vojni tudi pri nas občutno napredovala.

Naše kmetijske delovne zadruge, kakor tudi državna posestva, so kljub težavam in napakam v kratkem času dosegla znatne uspehe ter večje in boljše pridelke. V Gribljah in Stražnem vrhu so zgrajeni veliki hlevi, ki

Kmetijski svetovalec

Ukrepi za obvarovanje živinskega staleža

Na osnovi odredbe Zvezne vlade o ukrepih za zagotovitev prehrane prebivalstva in obvarovanje živinskega fonda, je Svet za kmetijstvo in gozdarstvo VLRS in Ministrstvo za kmetijstvo izdal vsem okrajinom, krajevnim ljudskim odborom in vsem državnim in zadružnim gospodarstvom sledeča navodila:

1. Z ustreznimi ukrepi mora biti zagotovljeno pospravilo vseh jesenskih pridelkov, ki pridejo v poštev za prehrano živine. KLO so glede obvezne pokositve sena že prejeli navodila, da se vsa krma pospravi pravočasno. S skrajno doslednostjo moramo doseči obvezno pospravljanje vseh jesenskih pridelkov, ki morejo služiti za krmljenje živine in to na vseh sektorjih lastništva. Vsi kmetovalci, kakor tudi zadružna in državna posestva, morajo obvezno pasti živino, dokler bo mogoče. S pašo bo prihajeno veliko krme za zimo. Sabotažno dejanje je vsak primer, kjer je na razpolago paša, pa se živila krmi v hlevu z razno krmo. Za pašo se lahko izkoristijo vse površine, ki imajo pašo, ne glede, če lastnik dovoli ali ne.

2. Vsa socialistična gospodarstva in privatniki so zadolženi, da napravijo čim večje število silosov. Ker je bil letos slab pridelek krme, je siliranje izredne važnosti, ker le na ta način moremo shraniti vsa sočna krmila brez večjih izgub, in jih bodo lastniki lahko uporabili za krmo v zimskih mesecih, ko bo potreba po krmi največja. Socialistična gospodarstva so obvezana, da zgradijo toliko silosnih jam, kolikor imajo na razpolago krme, ki pride v poštev za siliranje. Upravni odbori podjetij in upravni odbori zadruž so pod osebno odgovornostjo zadolženi za napravo silosov in siliranje krme. Privatna gospodarstva zadolžujejo KLO in jim določijo, koliko silaže morajo pripraviti. Vsa gospodarstva, ki tega ne bodo takoj pokrenila, mora KLO takoj pozvati na odgovornost, ker je jasno, da brez silirane krme ne bodo mogla doseči obveznih planov vzreje živine. Tako morajo ukrepati proti tistim, ki nočejo silirati krme in imajo za to na razpolago razne vrste krme. Za silaže se lahko uporabi preprosti silosi t. i. kadi, cisterne, neizkoriščeni vodnjaki in v ta namen pripravljene lame v zemlji. Kjer je možnost naj se napravijo solidnejši silosi. Kakor je važno siliranje krme za prehrano goveje živine, je važno tudi siliranje krme za prašiče. Krompir naj se silira v kadeh, skupaj z deteljo, repo, pešo. Samo s siliranjem ohramimo krompir za krmo poljubno dolgo brez večjih iz-

bodo zadružnikom omogočili umnešo in racionalnešo vzrejo živine. Dobro se razvija zadružna v Metliki, katera pionirska dela za preusmeritev kmetijstva v kraju.

Vse to nam kaže, da je Bela Krajina v primerjavi s preteklostjo krenila na pot naprednega gospodarstva, da se iz pasivne dežele gospodarsko aktivizira, kar je zasluga ljudske oblasti in delovnih, požrtvovalnih belokranjskih ljudi. Jasno pa je, da se bo treba še veliko truditi tako Okrajnemu ljudskemu odboru, kakor tudi KLO, političnim organizacijam in ljudstvu samemu, da s skupnimi naporji enkrat za vselej zbrisemo iz naše lepe, sončne deželice madež pasivnosti, jo dvignemo na tako gospodarsko in kulturno višino, da bo v ponos nas Belokranjcev samih, kakor tudi skupnosti jugoslovanskih narodov. Dober korak najprej je že narejen. Potrebno pa je pogumno in složno korakati dalje.

gub. Kmetovalci naj si ogledajo stalne silose ali provizorije na najbližjih državnih ali zadružnih posestvih. Vso pomoč pri gradnji silosov naj nudijo kmetovalci, ki imajo že silose in imajo že izkušnje s siliranjem krme. Pomoč bodo nudili tudi upravniki državnih posestev in poverjeniščvo za kmetijstvo. V vsakem KLO naj se takoj napravi primeren silos in KZ in KLO naj povabita vse kmetovalce, kjer je potrebna graditev silosov, da si ogledajo silos. Siliranje čim večje količine krme je nujno potrebno v vseh krajih, ki so bili občutno prizadeti po suši. Brezpogojno se morajo silirati vsi razpoložljivi in za siliranje primerni pridelki, da bo tako ustvarjena čim večja zaloga krme.

3. Vsi pridelki, ki morejo služiti za krmo, se ne smejo uporabljati za steljo ali v druge svrhe. Vso slamo je uporabiti za krmo, steljo pa naj si gospodarstva preskrbe z grabljenjem listja ali na druge načine. Kjer je potrebno naj ljudski odbori izposlujejo dovoljenje za grabljenje listja po državnih gozdovih. Vsa gospodarstva naj že sedaj točno

ugotovijo zaloge krme in naj že takoj v začetku zime štedijo s krmo, da je ne bo zmanjkalo na spomlad. Glavna naloga vsakega gospodarstva je, da priredi čez zimo planirani stalež živine.

4. Strogo je zabranjeno klanje plemenke živine in izloči naj se že takoj vsa neproduktivna živina. Da bo plan obvezne reje izpolnjen, mora biti izkorističena jesenska paša do skrajnosti in se mora silirati in pripraviti za zimske mesece čim več krme.

5. KLO so zadolženi, da seznamijo vsa gospodarstva z odredbo Zvezne vlade o ukrepih za zagotovitev prehrane prebivalstva in ohranitev živinskega fonda. KLO in množične organizacije nadzorujejo izvajanje odredbe in danih navodil ter morajo vse kršilce prijavljati Javnemu tožilstvu in zahtevati kaznovanje. K sodelovanju za izvajanje danih analog je pritegniti vse množične organizacije, ker je ohranitev staleža živine osnova za napredek kmetijske proizvodnje v naslednjih letih in za uspešno izpolnjevanje vsega gospodarskega plana. Štednja s krmo in pravilna uporaba paše in vseh krmil, ki so uporabna za prehrano živine bodo pa v korist samim gospodarstvom, ker bodo lahko morebitne prihranke sena ugodno vnovčili.

Novo mesto, 13. oktobra 1950.

O. V.

Zamenjava

Vsakemu kmetovalcu je znano, da mora na nekoliko let premenjati seme krompirja. Zaradi raznih ovir in ker se je odkup krompirja redno izvršil že v jeseni, marsikdo spomladni ni mogel zamenjati krompirja za seme. Da je v okrajih Novo mesto, Črnomelj in Trebnje potrebna zamenjava krompirja, je vsakemu jasno. Ob jesenskih oddajah krompirja tawnajo kmetovalci, da so imeli slab pridelek krompirja, čemur je glavni vzrok, da je krompir že izrojen — napaden po raznih boleznih. V letošnjem letu smo glede oddaje kmetijskih pridelkov uvedli nov način. Vsakdo je že sedaj prejel od KLO odločbo z navedbo količine kaj in koliko mora v prihodnjem letu prodati obvezno državnim odkupnim podjetjem. Ta način oddaj bo nujno prisilil vsakega, da bo podvzel vse korake, da bo v prihodnjem letu pridelal čim več krompirja. Razumljivo pa je, da je le dobro in zdravo seme pogoj za velike ha pridelke. Ne pomaga mnogo gnojenje in dobra obdelava, če uporabljamo za seme krompir, ki je zrastel od bolnih rastlin — virusne bolezni, obročkavost krompirja itd. Vsí oni kmetovalci, ki imajo slab semenski krompir, naj vse to dobro premislijo in naj naroči semenski krompir pri svoji KZ.

Ministrstvo za kmetijstvo in Semeinarska sta pričela v letošnjem letu z obsežno akcijo zamenjave krompirja med okraji. V semenske svrhe bo dodeljen krompir 2 vrst, in sicer odbrani semenski krompir in priznani semenski krompir. Odbrani semenski krompir se odpira v času odkupa v onih okrajih, ki imajo že dobro seme. To so okraji Postojna, Jesenice, Tolmin, Kranj, Kamnik in Grosuplje. Priznani krompir so pa

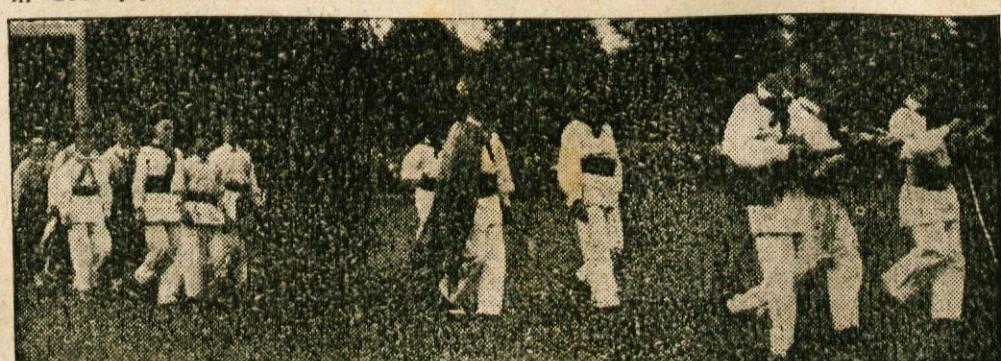
krompirja

tekom leta pregledovale posebne komisije na vseh sektorjih lastništva. Odbrani semenski krompir ne bo sortno čist, važno pa je, da prihaja iz okrajev, ki imajo dobro seme in je s tem tudi zagotovljen v prihodnjem letu dober pridelek. Vsakdo ga lahko po sortah odbere in bo že drugo leto imel na razpolago sortno čist krompir. Priznani semenski krompir je pa sortno čist in je bil priznan samo na onih posevkih krompirja, kjer so bile rastline zdrave in imajo nadpovprečen ha pridelek.

Krompir bo dobavljen KZ v posameznih področjih. Vsakdo, ki hoče zamenjati krompir, mora predhodno oddati isto količino krompirja KZ in pri prevzemu semenskega krompirja doplačati 1.20 din za kg. Ti stroški nastanejo zaradi prevoza krompirja iz raznih krajev. Priznani semenski krompir bo tudi na razpolago za privatni sektor. Tu je pa doplačilo večje, ker so pridelovalci priznanih krompirja prejeli premije. Doplačilo za priznani semenski krompir je različno in se ravna po oceni (razredu) in glede na to, če spada krompir v skupino jedilnih ali industrijskih sort. Doplačilo znaša od din 1.30 do din 1.80 za kg. Da bo krompir, ki ga bodo prejeli pomezne KZ za zamenjavo takoj razdeljen, naj vsakdo takoj prijavi pri svoji KZ, da želi zamenjati krompir. Če bomo imeli predhodne prijave, bo razdeljevanje hitro potekalo in in se bo tudi krompir lahko pravilno razvozil po posameznih zadragah.

Dolžnost KLO in KZ je, da obveste vse kmetovalce na možnost zamenjave krompirja. Spomladni ne bo več možnosti in zato naj vsakdo pohiti in zamenja slabo seme krompirja z zdravim semenom.

O. V.

Ijudska igra in ples »Zeleni Jurij« kaže veselje Belokranjca ob nastopu pomladni, ko se vsa priroda pripravlja na novo življenje.

Kulturno-prosvetni oblikovalci Bele Krajine

Citatelje »Dolenjskega lista«, ki posveča današnjo številko Beli Krajini in njenim političnim, gospodarskim ter kulturnim problemom v zvezi z belokranjsko gospodarsko razstavo v Crnomlju, bo najbrž zanimalo, kdor so bili v preteklosti in so še danes znani kulturno prosvetni oblikovalci Bele Krajine. Iz belokranjske kulturne kronike posnemamo sledeče podatke:

V Adlešičih je v letih 1876 do 1886 služboval Lavoslav Gorenjec - Podgorški kot tamošnji župnik. Bil je slovenski pisatelj in prevajalec. Za njim je služboval v tem kraju kot župnik Ivan Sašel, slovenski pisatelj in zgodovinar ter znani zbiralec belokranjskega narodnega blaga. Njegove »Bisernice« z narodopisnimi znamenitostmi Bele Krajine so zlata knjiga Bele Krajine. V Adlešičih se je rodil leta 1800 v hiši št. 17 Jurij Grabrijan, ki je bil dekan v Vipavi. Bil je Prešernov sošolec, a tudi sam pesnik in je zlasti prevajal Prešernove pesmi v nemški jeziku. Adlešičan po rodu je bil tudi Germ Josip, ki se je rodil 1869. Bil je učitelj risanja na novomeški gimnaziji, sicer pa pokrajinski in cerkveni slikar ter portretist.

V Metliki se je rodil leta 1825. Navratil Ivan, učenec prof. Fr. Metelka, ki je pisal razne članke o gramatiki, zbiral narodno belokranjsko blago ter ga objavljaval v narodopisnih študijah, ki so še danes podlaga študiju belokranjskega folklora. Kipar Alojzij Gangl, rojen v Metliki leta 1859, umrl leta 1935 v Pragi, je izoblikoval Vodnikov spomenik v Ljubljani in kip pesnika Prešerna, ki je ohranjen v ljubljanskem muzeju, poprsje Josipa Stritarja, kip Josipa Cimpermana, kip Prešernove prijateljice Ernestine Jelovškove in Valvazorjev spomenik v Ljubljani. Poleg teh del je znanih še mnogo plastik kiparja Alojzija Gangla, ki so ponesle slavo njegovega imena širom naše domovine in tudi v tuji svet. Leta 1873 se je rodil v Metliki pesnik in pisatelj Engelbert Gangl. Napisal je mnogo knjig za mladino, povesti in romanov za starejše, kakor tudi iger, dram in pedagoških del. Umrl je letošnjo poletje in »Dolenjski list« je takrat objavil članek izpod peresa našega sotrudnika Lojzeta Zupanca, v katerem smo našeli vse dela, s katerimi se je pisatelj Gangl trdno uveljavil v slovenski književnosti. Oba brata Gangla počivata na metliškem pokopališču.

Vinica je dala leta 1838 rojenega in 1894 umrlega Ivana Tomšiča, znanega mlađinskega in poljudno gospodarskega pisatelja ter urednika mlađinskih listov. Tomšič Ljudevitt, njegov brat, roj. 1843 in umrl 1902 pa je kot učitelj in hrvatski mlađinski pisatelj deloval v Zagrebu. Na Vinici se je rodil tudi pesnik Oton Zupančič in sicer v hiši št. 5. Kot pesnik, dramatik in prevajalec iz raznih svetovnih jezikov, kakor tudi dolgoletni dramaturg in intendant »Narodnega gledališča« v Ljubljani si je pridobil toliko kulturnih zaslug, da je njegovo ime zapisano z neizbrisnimi črkami v srce slehernega Slovencev. Bela Krajina pa je upravičeno ponosna na svojega velikega rojaka. Pesnik se

Bela Krajina — zibelka partizanov...

Bilo je v tistih črnih, težkih dneh, ko so fašistični črnsorajčniki divjali po naši zemlji, požigali domove, pobijali starce, žene in otroke, može in fante pa lovili, jih mučili in preteplali ter odganjali na Rab glad past.

Veliki čas je našel velike ljudi! Bela Krajina se je prva uprla, Domovi, ki jih je pozidal kruti okupator, so goreli po deželici ob beli Kolpi, goreli kakor kresovi v turških časih in razsvetlili srca bednih in osovraženih z veliko, svetlo in toplo ljubezni do izmučene domovine. Od okupatorja osovraženi brezdomci so izgubili vse; vzelci so jim dom, vzeli strohe nad glavo, vzelj vse, za kar zo garali in trpeljivo rodovi, a vere v zmagijo za pravljeno stvar jim niso mogli vzeti! Zapustili so pogorišča in na ožegih prisegli maščevanje tistim, ki so jim prinesli solze, trpljenje, trepet in strah pred zavestjo volesti sinov rodu, ki je ljubil svobodo bolj kakor sužnje dneve. Velika loza in temni gorjanski gozdovi so postali njihov drugi dom.

Gradaškemu Cerjancu so požgali hišo. Samo ena pot je še vodila v življenje; pot v gozdove, kjer so našli zatočišče najboljši sinovi Bele Krajine, tisti, ki so se borili za svobodo, za pravico in resnic.

V dolino in v vasi omkraj Kolpe so prihajali kurirji ter se vselej otvorjeni z živzem in zdravili za ranjence in bolnike vrčali med borce. Najpogumnejši partizanski sel je bil stari Cerjanec. Poznal je vse gozdne steze in pota; in ni je bilo naloge, če še tako težavne, da bi je ne izvršil.

Sončna vigred se je prismejalna v deželico ob Kolpi. Belokranjski streljniki so zadišali v pomladnem cvetu, breze so ozelenele in tretja vzbrestela ter privabljala slavčke, ki so v tihih nočeh popevali slavljam. Partizanom v Veliki lozi je zmanjkalo tobaka in

je sicer rodil na Vinici, a svoja mlada leta je preživel v bližnjem Dragatušu. Oton Zupančič je ponesel našo pesem, našo besedo in lepoto slovenskega jezika v svet ter si s silo svojega peresa priboril prostor med pesniki svetovnega slovesa.

V Grబlah se je rodil belokranjski znanstvenik in univerzitetni profesor dr. Niko Zupančič. Dom Zupaničevih je bil napreden in visoko kuluren že pred 60 leti. Značilno za tedanji čas je, da je Zupaničeva hiša posla na gimnazijo v Novo mesto 3 sinove: Nika, Mateta in Mihajlo. Niko je dosegel doktorat dunajske univerze, Mate je dovršil trgovsko akademijo v Pragi, a je pozneje padel kot srbski dobrovoljec, tretji, Mihajlo, pa je po maturi postal carinski uradnik v Zagrebu. Dr. Niko Zupančič je bil minister v Pašičevi vladi, pozneje pa ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani. Kot pisatelj in znanstvenik je napisal ogromno znanstvenih del in razprav ter je dolga leta tudi urejeval znanstveno revijo »Etnolog«. Znanstvenik je še vedno v aktivni službi kot univ. profesor, letos pa je izdal zanimivo knjigo »Nastrižno kumstvo v Belokranjskem«, ki izpričuje svežino njegovega pereša. Svoj dom ima v Podzemljiju ob Kolpi.

Belokranjske pesmi so pred leti pritegnile k živemu zanimanju za Belo Krajino tudij glasbenika Emila Adamiča in Stanka Vurnika, ki sta obogatila slovensko glasbeno umetnost s premnogimi biseri iz belokranjske narodne zakladnice. Castno je zastopan v glasbenem svetu s svojimi deli tudi belokranjski rojak prof. Matija Tomc, ki se je rodil v Skriljah blizu Podzemljja ter živi sedaj v Domžalah. Naši mladini je znana zlasti njegova pesmarica »Igraj kolce«, zbirka belokranjskih ljudskih popevčic, ki jo je pred dvema letoma izdala DZS in za katere je bil komponist Tomc nagrajen s Prešernovo nagrado.

V Strekljevcu blizu Semiča se je rodil prezgodaj umrli pesnik in pisatelj Golobič Lojz, ki je bil leta 1930 kulturni urednik slovenskega časopisa.

V Semiču se je rodil dr. Derganc Franc, nekdanji primarij kirurg, oddelka ljubljanske bolnišnice in lastnik sanatorija »Emona« v Ljubljani. Umrl je leta 1939. Bil je znan filozofska pisatelj, z dr. Nikom Zupančičem pa je še kot visokošolec dunajske univerze izdajal kulturno politično revijo na Dunaju. Priobčeval je v med knjigah in revijah razne medicinske spise, ki so vzbujali in strokovno izpopolnjevali naš mladi zdravniški kader. Na Krupi blizu Semiča pa se je rodil znani pisatelj in znanstvenik Lavrin Janko, ki je eseist in profesor ruskega jezika in literature na univerzi v Nottinghamu v Angliji.

Z belokranjskimi slikarskimi motivi v belokranjskih vezeninah se je mnogo bavil tudi ravnatelj Zavoda za žensko domačo obrt v Ljubljani tov. Božo Račič, ki živi sedaj v Ljubljani, a je organiziral v dekorativnem oziru in lepoti tudi sedanjeno gospodarsko razstavo v Crnomlju. Na Vinici živi upokojena

učiteljica Poldka Bavdkova, ki ima velike zasluge za popularizacijo belokranjske narodne ornamentike pri vezeninah in znanih belokranjskih pisanicah. Z belokranjskim narodnim blagom sta ponesle lepoto Bele Krajine v slovenski kulturni svet še dr. Janko Lokar in znani zbiratelj belokranjskih pripovedk, pisatelj Lojze Zupanc, ki je napisal za mladino 7 knjig belokranjskih pripovedk, ljudsko povest »Star Hrk«, roman »Mlini stoje« in igro »Trije kresovi«, vse zajeto iz življenja belokranjskega ljudstva. Pisatelj živi v Podzemljiju ob Kolpi in je ravnatelj tamšnje nižje gimnazije, »Dolenjski list« pa ga že od početka prišteva med najmarljivejše sotrudnike. Nadalje velja omeniti ob tej priliki tudi prijatelja Bele Krajine, tov. Dra-

ga Vončino, ki je leta 1941. s pomočjo belokranjskega učiteljstva sestavil »Domoznanstvo snov Bele Krajine« in s tem doprinesel veliki kulturni delež Beli Krajini in ohranitvi njenih zgodovinskih in kulturnih izročil. Tov. Vončina je sedaj okrajni prosvetni instruktor v Ljubljani.

Mnogo je še kulturnih delavcev, ki so v preteklosti ugnetali kulturno prosvetni obraz Bele Krajine in ki še danes z veliko ljubeznijo delajo za ljudstvo sončne Bele Krajine in za njegovo kulturno rast. Prostor nam ne dopušča, da bi naštevali prav vsa imena, Bela Krajina pa jim je danes gotovo hvaležna za vse, kar so prispevali in še dajejo za lepoto njenega jezika in za ohranitev belokranjskih navad in običajev. Bela Krajina jim je za opravljeni delo hvaležna in belokranjsko ljudstvo jih upravičeno prišteva med tvorce, ki so zaslužili priznanje za opravljeni kulturno poslanstvo. —x—

CERKVIŠKA JARMNICA

(Belokranjska pripovedka.)

Cerkviščani so imeli v davnih časih vaško pastirja. Pastir je pasel goved in ovce, ko pa je odrastel v moža, se je oženil. Za ženo si je izbral dekličko, ki ni imela brašna ne platna, imela pa je rdeča lica in pridne, žuljave roke.

Za slovo so Cerkviščani odsluženemu pastirju priredili pir in se vsi povabili med pirovike. Ker je bilo lačnih ust torej več kakor preveč, so zaklali vola.

Bila je svatba, da nikoli talkne! A vol je bil star, meso trdo in kitasto, pa je neki dedek, ki je sedel za mizo, držal kos mesa z zobmi in ga vlekel z rokami — vlekel je in vlekel vse dotelej, da je udaril z glavo v okno in razbil šipo. Meso pa je še vedno ostalo celo.

Cerkviščanom je bilo žal za razbito šipo, modri dedek pa jih je potolažil:

Božidar Jakac — Belokranjska hiša. V takih hišicah je belokranjski človek živel in se trudil za tisto malo, kar mu je pustil izkorisčevalec.

ge, obute v težke vojaške čevlje. Mnogo nog, ah, mnogo nog...

Ostro rezilo mu je prerezalo vrat, da je začutil olajšanje. Zadihal je močnejje, srce je spet pričelo utripati burno, potem pa ga je popadel nekakšen spanec, da je sproščeno zakrnil z rokami proti soncu in se prevrzel na obraz.

Jule se je sam vrnil v brigado. Velika loza je onemela. V vrhu stare bukve se je oglašal skovir in mežikal v srebrno luč, ki jo je razlival mesec po dobravah in steljnikih. Ob ognju je Jule osušil tobak in ga ponujal borcem, a nihče si ni zvila cigarete, da bi jo popušil. Pesem, lepa partizanska pesem, ki je ogrevala srca v ljubezni do domovine, pesem polna vročega hrenpenja po svobodi, ki so jo partizani ob drugih večerih peli ob ognju, je nocoj umrla. Nikomur ni bilo do petja in brigadni kuhan nocoj ni razdelil večerje.

Mladi komandant je odpodal v vasi patrolje, razpostavil na položaje nočne straže, potem pa je izginil v temo. Za njim se je lovila prdušena kletvica:

»Prekleti psi ustaši... To žrtev nam boeste drago plačali!«

To žrtev so drago plačali! Ustaši so izginali iz vasi onstran Kolpe. Svobodni kmetje orjejo zdaj polja ob reki, pastirji pasejo goved in si pripovedujejo junaške zgodbe iz let domovinske vojne.

Oni dan sem bil na obisku pri pastirjih. Povedali so mi zgodbo o smrti partizanskega kurirja Cerjanca. Ko sem želel videti kraj, kjer je bil zverinsko zaklan, me je mlada pastirica prijela za roko ter me odvedla na breg Kolpe, kjer so cveteli prekrasni cvetovi rdečega makja. Utrogal sem si cvet, si pripel rdeči mak na prsi, srce pa mi je zatrepetalo v grenki bolečini.

Lojze Zupanc

C V E T O Č I M A K

cigaret. Kurirji so zvedeli, da je v vaseh onstran Kolpe tobaka na pretek.

In nekega jutra se je Cerjanec javil komandantu:

»Pusti me, tovariš, da odidem.«

»Kam, kumek?«

»Preko Kolpe grem in nakupil bom tobaka in cigaret za borce.«

»Nevarno pot izbiraš, tovariš Cerjanec,« je odkimal mladi komandant brigade. »Vasi na hrvatski strani so polne ustašev.«

»Ne bodo me dobili!« mu je oponesel. »Z menoj bo šel prijatelj Jule. Preoblekl se bova v civilno obliko, da ne bova vzbujala pozornosti. Pusti naju, naj odideva. Pod večer se vrneva s cigaretami, ali pa naju sploh ne bo.«

Izkušnja Kučarja je vzhajalo mlado sonce, ko sta stari Cerjanec in njegov mladi prijatelj Julij obšla fašistično patruljo iz Podzemljja, ki se je do zob oborožena pomikala proti Metliki. Utonila sta v smrekovem gozdu in se mimo kučarskih tritij spustila proti Kolpi. V daljavi je šumel slap nad krasinskim mlinom, v jutranjem soncu je zamirala slavčja pesem s Kučarja.

Preden sta dospela do reke, ju je pozdravil dolg rafal in krik druge italijanske patrulje, ki se je ob vodi vlekla proti daljnemu Otoku.

Nista se ustavila. Na plitvini Kolpe sta prebredla vodo ter pohitela proti Pravutini, vasici na hrvatski strani, kjer so se samopasili Paveličevi ustaši.

Cerjanec ni poznal strahu. Bil je izkušen sel in trgovina je bila njegov posel. Za ustaške kune je nakupil tobaka in cigaret, da sta se z Juletom vračala z nagatenima na hrbtnikoma proti krasinskemu slalu, ki sta je še zagledali, kako topotajo proti njemu no-

ga nameravala prebresti in se vrniti k borcem v Veliko lozo.

»Stoj!«

Streljaj od brega je bila v grmovju skrita ustaška zaseda.

»Naprej, Cerjanec!« je kriknil Jule in se pogonil proti reki.

»Zaseda... Izdana sval!« je zajecal Cerjanec in kakor ukopan obstal na mestu. Čim bolj se je trudil, da bi pohitel za mladim tovarišem, ki se je vrgel v mrzlo vodo in plaval na nasprotni breg, tem bolj so se mu zapletale noge, dokler ga ni v teku obšla sršna slabost, da je nemočno obždel sredi sveže razorane njive, ki se je vlekla ozdolj Kolpe.

»Ne morem dalje,« je zašepetal kakor sebi v tolažbo. Padel je na obraz in zaril glavo v mrzlo, vlažno prst. Cutil je, kako mu zameira srce v prsi. To ni bil strah, ne, saj strahu ni poznal! Iznenadna slabost ga je vrgla na zemljo. Z vročo željo v mislih, ki niso ugasnile, pa je brezmočno grabil z rokami po sprijetih ilovnatih kepah, zlepč se po trebuhi splaziti do vode. Voda teče, teče, šumi preko slapa nad mlinom. Tam je življenje! Tamkaj, onstran reke so borci, ki se bore za svobodo. Naprej! Samo naprej! — Misel je živa, a telo ne uboga! Cerjanec čuti, kako mu stiska srce topa bolečina, kako mu pojema zavest, kako je pričel ugašati tudi spomin in plahneti volja po rešitvi.

»Ha, tukaj si!«

„Pšenica veli: meči me v blato, ja ču tebe v zlato!“

Te dni je bila prvič v zgodovini naše dobre Bele Krajine odprta gospodarska razstava večjega obsega. Poizkusi preteklih let niso dali prave slike te naše najbolj odkritoscne pokrajine, zato je tudi bolj vesela ugotovitev razstave v letu 1950, ki je z odprtjo dlanjo povedala, da tudi ta naša dobrotnica koraka naprej kljub vsem polenom, ki jih srečuje jugoslovenski delovni človek vsakodnevno pri delu od strani zpadnih in vzhodnih stric.

15. oktobra ob enajsti uri dopoldne, ko je poverjenik za lokalno gospodarstvo okraja Crnomelj povedal na razstavnem prostoru, da bo z razstavljenimi predmeti na razstavi spregovorila poštena Bela Krajina, zemlja, ki se ni nikoli ustrašila žrtev, je takoj ob samem vhodu z leve strani zagorela lučka, ki je najbolj radovedne Belokranjce oponzirila, da danes v tem kraju ne vladajo tema, pač pa luč!

Elektrifikacija Bele Krajine

1945. leta so bili z električno blagoslovjeni le Crnomelj, Gradec in Metlika. To je bila dediščina stare tete Jugoslavije, ki je tako ozko rezala kruh Beli Krajini. Lučke na razstavnem prostoru zgovorno povedo radovednežu, da je v času od 1945. do 1947. leta zamenjala okajeno petrolejko električna luč tudi v Kresincu, Rožancu, Semiču, Kalu, Stranski vasi, Gradniku, Suhorju...

Leta 1948 v Jugorjišču, Dragatušu, na Viniči, leta 1949 v Adlešičih in številnih drugih manjših krajih Bele Krajine. V tem letu bo tudi Sinji vrh dobil zadoščenje, prav tako Jerneja vas, Tribuče...

Trije otroci z žarečimi očmi spremljajo vziganje barvastih lučk, ki iskreno govore o napredku Bele Krajine. Mladi plavolasec razlagata svojima dvema priateljima zmanjšani primer brezičnega prenosa električne energije: »Nismo daleč od dogodka, ki nam bo zgradil centralo v bližini mesta, ki bo izzarevala visokofrekvenčno električno moč v smeri mesta, kjer si bo ljudstvo svetilo z električno brez žične napeljave!«

Pogled treh radovednežev se zapiči v kreko besedo:

Za Belo Krajino je DES vložil po osvoboditvi za daljnoveze in transformatorje 5,840.000, Okrajni ljudski odbor za gradnjo nizkó napetih omrežij 1,725.000 in sami Belokranjci s prispevkami, drogovci in prostovoljnimi delom 4,364.000 din. Skupaj 11 milijonov 929.000 din.

Električne doljnosti, luči tudi, da si človek lahko v svetlobi ogleda življenje te naše dobro zemlje — Bele Krajine.

Z lučjo v temo

Mimo »Foto MLO«, ki je posrečeno ujel na papir mikavne Belokranjice, pridne prostovoljce, zanesljivo vojsko in še kaj, se srečamo s črno Kanižarico. Spočita med vojno — se danes smehlja z lepimi uspehi.

Pridni »Kanižarji« so na zgovoren način povedali z grafikonki svoj znoj, neuspehe in zmage. Leta 1948 so bili pod planom za 26.5%, leta 1949 so ga že za 11% potolklki, to leto — kakor kaže rdeča črta — ga bodo pa še bolj »nabrisali«. Napram letu 1939 so ga pa že za 73% prehiteli.

Skrumni na razstavi — bogati v proizvodnji, se ti naši »Kanižarji« najlepše oddolžujejo skupnosti, ki bi je presneto trdo bitko za boljše. Obiskovalci razstave jih nosijo v srčih!

Malo naprej srečamo

»Belsad«

Belsad je ponos Bele Krajine. Sadjarstvo — največji dar te pokrajine — bo našlo v tem podjetju, če bo vztrajalo na svoji pomembni poti, največjo bodočnost. Zibelka partizanštva lahko zaradi svoje blage klime napove tekmovanje sončni Primorski, ki je danes v sadjarstvu daleč naprej. In zakaj ne bi Bela Krajina, ki je bogata pridnih ljudi, zmagala?

Tovarna sadnih izdelkov prikazuje na razstavi vse vrste mezge, različno konzervirano sadje in sočivje. Vrednost izdelkov te tovarne je v tem letu zaradi pridnosti delavcev poskočila. To je razvidno iz razstavljenih predmetov. Vzorno spravljena zelenjava, krhlji, gobe, paprika nam dokazuje, da so ti predmeti pripravljeni tako za izvoz, kot za domačo porabo. Le državna posestva, zadruge in privatni kmetje razstavljajo letos premalo sadja, kar ne obeta s strani Bele Krajine Belsadu najboljših izgledov.

Clovek ne dobi vere, ki bi ga razveselila: Bela Krajina je s svojim podnebjem dovolj bogata, da bi zalačala Belsad s sadjem! Res je, da je v Beli Krajini v nekaterih krajih sadje okuženo po ameriškem kaparju, vendar pa se bi dalo z načrtnim razkuževanjem preprečiti širjenje tega uničevalca sadja! S sajenjem novih dreves, urejevanjem sadnih drevesnic se bo tudi pospešil razvoj

sadjarstva v Beli Krajini. Vse nerodovitne golice, obcestne prostore in vsako ped uporabne zemlje je treba zasaditi s sadnjim drevjem, tako da bo tovarna Belsad imela dovolj surovin iz same Bele Krajine, za predelavo. Za ta cilj se morajo zavzeti predvsem KDZ, KLO in državna posestva. Drevnice bodo morali vzorno urejevati, da bodo krile potrebe naprednih zadružnikov in kmetovalcev. Češenj je vse premalo v Beli Krajini.

Belsadovi sosedji

Belsadova sosedja na razstavi je na prostoru kmetijstva tudi Metliška Kmetijska obdelovalna zadružna. Poleg nje je Stražni vrh, državno posestvo Vinomer, ekonomija Belsada in več naprednih privatnih kmetovalcev. Ekonomija Belsada razstavlja tako lep krompir, da tehta posamezen gomolj tudi 90 dkg. Tam, kjer je sedaj Belsadova ekonomija, je bil še pred nekaj leti gozd, sedaj pa je vzorno posestvo, kjer raste vse, v največje veselje delavcev te tovarne.

Kmečko obdelovalna zadružna Metlika je z globokim oranjem, peskanjem in umetnim gnojilom zboljšala rodovitnost zemlje in s tem tudi hektarski donos. Dalje ima lepe sadeže državno posestvo Vinomer. Poselbo lepa zelenjava dokazuje, da je podnebje Bele Krajine, kar se da primerno za zgodnjo zelenjavco.

Kmet Gornik Gustelj iz Metlike, ki je zradi naprednega gospodarstva nagrajen od ministrstva za kmetijstvo z večjo količino umetnega gnoja, je pridelal na svoji zemlji 22.000 kg repe in pese na hektar. Prav tako sta nagrajena kmeta Regina Jamez iz Pričozja in Žival Jože iz Kvasice. V tem delu razstave je tudi razvidno, da so državna podjetja, Kmečke obdelovalne zadružne in napredni kmetovalci zboljšali hektarski donos krompirja poleg drugih agrotehničnih ukrepov tudi z rednim zamenjanjem seimenskega krompirja.

Z malo, več dobre volje, ki ne sme manjkati Belokranjcem, bomo tudi v tem predu naše domovine dosegli najlepše kmetijske uspehe. Držimo se izreka: »Pšenica veli: meči me v blato — ja ču tebe v zlato!«

Bolje ikaj, nego nikaj

Ta skromen belokranjski spregovor stoji med bogato izbiro domače obrti na razstavi v Crnomlju. Tu so največ predmeti iz Adlešičev in okolice. Doma narejene sirkove in brezove metle, bičevniki, torbice, namizni prti in pregrinjala. To so naredile marljive roke Adlešičanov. In na kakš način se uresničuje njihov spregovor. Njihove metle gredo daleč po svetu. Anglia jih je načrila pol milijona. Zanje dobiva naša država dragocene devize, ki so nam za izgradnjo težke industrije tako potrebne. Ko bo pa sleherni človek v Beli Krajini spoznal, kako cenijo našo domačo obrt v tujini, bomo imeli za trg še več takih koristnih predmetov. Bogata izbiro domačega platna, lanenega in konopnega se bo še povečala. Že sedaj vidimo na razstavi več vzorcev tega blaga tudi z barvastimi vzorci, ki je zelo trpežno za tapeciranje sobne opreme, stolov, otomanov itd.

Belokranjske pisanice

Pisanice, prave, lepo živo barvane pisanice. Pa ne samo barvane, nego pravo ročno delo. Narodni motivi na belokranjskih nošah. Trakovi, pasovi, majolike, keramični izdelki, vzorci čipk, vse to je iz Predgrada, Zapudja, Adlešičev, Dragatuša, Sinjega vrha. Predpaskni, utirači, slammati lustri, vse je lepo in okusno narejeno. Na steklo delani belokranjski motivi in slike, za katere je naredil načrt naš strokovnjak tov. Račič, izdelala pa tov. Srajeva iz Ljubljane. Dalje vidimo na razstavi velike in male krošnje (tkalske naprave), tobačnice z narodnimi motivi za izvoz. Potem keramični izdelki, na katere je risal tov. Račič in so jih izdelali v tovarni keramike v Ljubljani. Na teh izdelkah so tudi grbi Crnomlja, Metlike in Vinice.

Brez ovac ni novac

To je star belokranjski spregovor, ki danes še bolj pomeni vir novega bogastva za domovino. To predvsem v predelih, kjer naj bi se načrtno vpeljala ovcerje. To je v Preloki, Bojancih in drugod, ki naravnost kličejo po volni.

Na razstavi vidimo domače izdelke, lepe puloverje, jopice, nogavice, rokavice in drugo. Na gospodarski karti Bele Krajine vidimo, da v tem okraju goje le 2200 ovac! Malo — premalo! Več volne — več zaslužka — več lepih in topnih oblačil!

Bolje vino iz lonca, nego voda iz zdence!

Ob pogledu na belokranjsko majoliko človek srce zaigra. V njej dobro vince, ki stopica s svojim slovesom tudi preko meje!

V Beli Krajini imamo danes 7,300.000 trt, dobrih trt, ki pa po nekod hirajo. Vseh kmetov, zadruž in državnih posestev, ki imajo opravka s trto, naj bo velika skrb, da jo očuvajo in razsirijo. Naj gre sloves belokranjskega vina še močnejše v svet. — Na razstavi ni vinogradništvo dovolj verno prikazano.

Dalje po razstavi

O tovarni učil, ki jemlje vedno večji razmah, bomo posebej poročali. Poleg nje pa razstavlja Mizarska zadružna iz Crnomlja, ki klub dobr izdelavi razstavljenih predmetov ni pokazala razumevanja do razstave. Njeno površnost zamerimo. Uspehi, ki jih je dosegla v svojem obstoju, so večji — saj bi z njimi lahko napolnila ves razstavni prostor.

Na dvorišču je prikazano med drugim tudi belokranjsko gozdarstvo. Tam zvemo, da v nižini najbolj uspeva hrast, bor in gaber, na pobočjih kostanj in gaber, v višjih legah pa bukev in jelka. Lepe, obilne skladanice drv, hlodov in pragov povedo, da je Bela Krajina v gozdarstvu važen del Slovenije in se bo zaradi tega moralno posvečati gozdarstvu več pozornosti.

Zelezolivarna iz Crnomlja prikazuje na razstavi, kako pridemo do različnih kotlov, štedilnikov itd.

Usnjarski proizvodi iz Crnomlja z napisom: »Razstavljeno obutev izdelujemo se risko za široko potrošnjo, po potrebi tudi po meri« — zadovoljujejo obiskovalce razstave, ki s priznanjem občudujejo res lepe izdelke.

Med privatnimi obrtniki vzbuja pozornost »Papež - Ovnicek« — splošno kleparstvo iz Crnomlja, ki s kopalno kadjo, strešnimi žlebi dokazuje, da se je pošteno vključilo v skupnost. Kleparstvo sodeluje pri vseh gradnjah v okraju. Pozna ga tovarna Belsad, Vinomer, Tovarna učil itd. Posebnega priznanja je deležno zaradi izdelanega modela za izdelavo satnic. Model je izdelan iz močne cinkaste pločevine, zališ s cement-

Med privatnimi obrtniki vzbuja pozornost »Papež - Ovnicek« — splošno kleparstvo iz Crnomlja, ki s kopalno kadjo, strešnimi žlebi dokazuje, da se je pošteno vključilo v skupnost. Kleparstvo sodeluje pri vseh gradnjah v okraju. Pozna ga tovarna Belsad, Vinomer, Tovarna učil itd. Posebnega priznanja je deležno zaradi izdelanega modela za izdelavo satnic. Model je izdelan iz močne cinkaste pločevine, zališ s cement-

Tako je spregovoril zbranim zidarjem, tesarjem, vajencem, voznikom in drugim delavcem belokranjskih gradbišč »Pionirja« v srednji popoldne delovodja Franc Židanik v lepo okrašeni baraki na postaji v Gradacu. Tu so se zbrali k volitvam delavskega sveta »Pionirjev« ljudje s Planine, Blatnika, Crmošnjic in Otovcu itd. — vse to so ustvarile želje roke belokranjskih gradbiščev. Zato so ponoblje iz svoje srede bodo izvolili v svet, ki bo vnaprej vodil vsa dela in odločal o usodi podjetja.

Marsikaj so prispevali zidarji, tesarji in vsi drugi delavci, tehniki in inženirji našega največjega dolenjskega podjetja za povzdrigo Bele Krajine v zadnjih letih. »Belsad«, nova tovarna marmelade in sadnih sokov, silosi, stavbe v Vinomerju, Krupi, novi hlevi na Planini in Blatniku, zgradbe v Crmošnjicah in Otovcu itd. — vse to so ustvarile želje roke belokranjskih gradbiščev. Zato so ponoblje stopali na volišče.

Preprosto, od srca, pa prav zato tudi najlepše, so gorovili zbranim delavcem v srednji popoldne govorniki v Gradacu. Po volitvah jih je pozdravil njihov predsednik, šestkratni udarnik Jaka Vrabl, nato Franc Židanik, za njim pa tov. Ivan Kočevar, tehnik in šef vseh belokranjskih gradbišč novomeškega »Pionirja«. Pokazal je na vrsto zgradb, ki so že v ponos obnovljeni Beli Krajini, in na naloge, ki so pred našimi pozdrvovalnimi gradbišči. Samo letos je pozidanih že za 20 milijonov vrednosti zgradb in naprav. Plan je s tem dosežen z nekaj nad 63%, bil pa seveda višji, če se tudi pri »Pionirju« ne bi bilo treba boriti z nekaterimi zaostanki. Po »zaslugi« takih, ki ostajajo radi doma, je bilo letos izgubljenih v Crnomeljskem okraju 7266 normiranih delovnih ur!

Kaj to pomeni, vidimo iz dejstva, da bi samo iz izgubljenih ur lahko zgradili najmanj še en silos in eno stanovanjsko hišo! Seveda je zasluga ostalih marljivih delavcev, da je plan tako visoko dosežen.

K temu je pripomoglo tudi novo tekmovanje. Sahovski način, kjer tekmuje v podjetju brigada z brigado, se je obnesel tudi

tom. Izum je last znanega čebelarja tov. Martelanca.

Korist tega modela je, da si vsak čebelar lahko doma izdeluje brez večjih stroškov satovje. Iz 1 kg 12 satov, v tovarni pa na pravijo iz 1 kg le 9 satov, in to kako vostno slabših.

Še ena novost v čebelarstvu

Ta novost je panj tov. Dražunovič Izidorja iz Dragatuša. V njegovem panju živita dve družini v kolektivu. Dve družini lahko živita v enem panju, skupaj se množita, razvijata in nosita medišče. Po večletni praksi je tov. Dražunovič z različnimi poizkusi prišel do misli, kako izboljšati in zasigurati čebelni družini življenje v slučaju izgube matice, kar se tako rado zgoditi — posebno v zimski dobi. Njegov panj je to rešil.

Velik napredok je tudi v tem, da imajo čebelje prehod v medišče brez matične rešetke, kar jih pri mnogih prehodih ob času dobre paše močno ovira.

Z novim panjem brez izgube pridobimo vsako leto en umetni roj.

* * *

Sivilje — zadružne in privatne, so se tudi z lepimi izdelki predstavile, prav tako tov. Kolbezen s stiskalnico, Tomaževič in Rečina s pohištvo.

Opekarna in Gradacu in Iončarji iz Gradac so z izločbo povedali, da se tudi Gradac ne izmika skupnosti.

Poleg naštetege je še nekaj izložbenikov. Pri večini razstavljalcev se je videla velika volja in pozdrvovalnost. Je pa splošno prepričanje, da razstava ni prikazala stvarnega gospodarskega stanja Bele Krajine in se bodo morali v bodoče bolj resno pripraviti za tako pomemben gospodarski praznik.

Padlim belokranjskim borcem